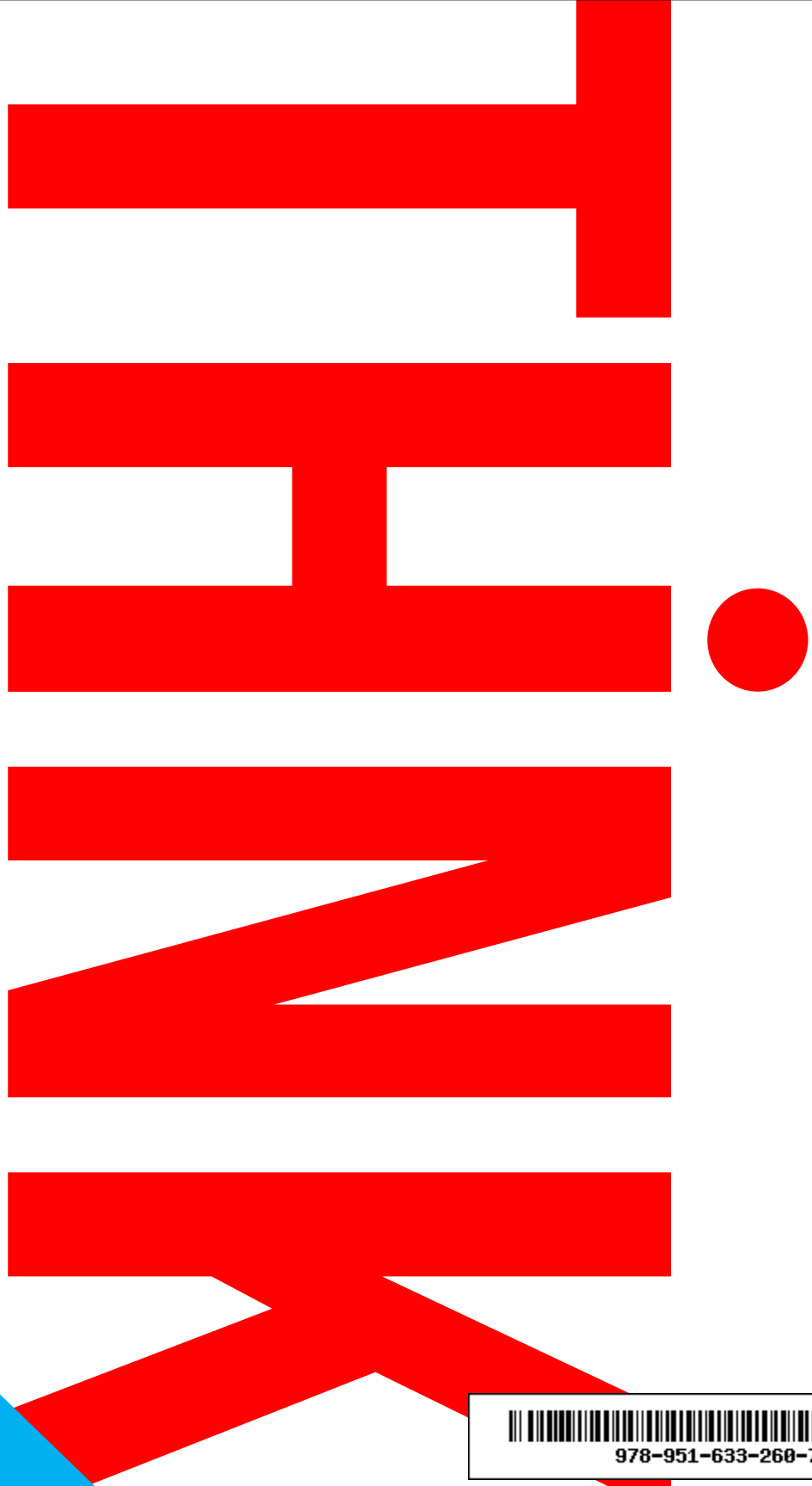

Ajattelun aikakausi

Näkökulmia vol. I

Marko Mikkola

Näkökulmia
muutokseen

978-951-633-268-7

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Pori
2018

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sarja D, Muut julkaisut 3/2018
ISSN 2323-8372
ISBN 978-951-633-260-7

Copyright Satakunnan ammattikorkeakoulu ja tekijät

Julkaisija:
Satakunnan ammattikorkeakoulu
PL 1001, 28101 Pori
www.samk.fi

Graafinen suunnittelu ja taitto: Marko Mikkola
Kuvat: Pixabay ja Unsplash
SAMKin julkaisut ladattavissa osoitteessa theseus.fi

Takana on nyt noin puolentoista vuoden puserrus ja edessä vielä paljon pidempi. Tulin valituksi vuoden 2016 lopulla Satakunnan ammattikorkeakoulun yrityskiihdyttämöön mentoriksi ja uuteen, silloin vielä käynnistymässä olleeseen Yrittäjän koulutusohjelman tiimiin. Pohdin, mitä arvokasta annettavaa minulla olisi tähän toimintaan.

Ryhdyin kokoamaan urani varrelta kaikkea saatua osaamista kasaan yhdeksi paketiksi. Luetut kirjat, käydyt opinnot, työelämässä havaitut hyvät käytännöt – etenkin sellaiset, joiden olin huomannut olevan erityisen merkityksellisiä siitä näkökulmasta, mikä versio ihmisenä minusta oli toteutunut. Tämä pohdinta johti myös siihen, että luin hieman päälle toista sataa kirjaa lisää, joten uutta täydentävää materiaalia kertyi hyvä määrä.

Kun lopulta kokonaisuus alkoi saamaan ensimmäistä muotoaan, havaitsin sen olevan laajemminkin yleispätevä. Erityisesti pintaan oli noussut ajattelun merkitys ja suuri määrä ajattelun välineitä. Tässä kohtaa mieleen tuli, että tästä on joku takuulla kirjoittanut kirjan – turhaan minä tässä yritän pyörää uudelleen keksiä. Tällaista kirjaa en kuitenkaan ole vielä löytänyt (otan ilomielin vastaan vinkkejä). Koko tätä taustaa vasten onkin mielenkiintoista nähdä, millainen vastaanotto näillä asioilla on.

Nyt kun valtava määrä tietoa on saatavissa teknologian avulla kämmenelle missä vain, milloin vain, niin mieleen herää ajatus, että pitäisikö luentojen tuoda nimenomaan kuulijoille mahdollisimman paljon sellaista asiaa, jota ei löydy muualta, kirjoista tai internetistä. Toinen näkökulma tähän on ajatuksen liike; mielestäni luentojen tärkein tehtävä on saada kuulijan ajattelu liikkeelle. Tähän pyrin myös tässä julkaisussa.

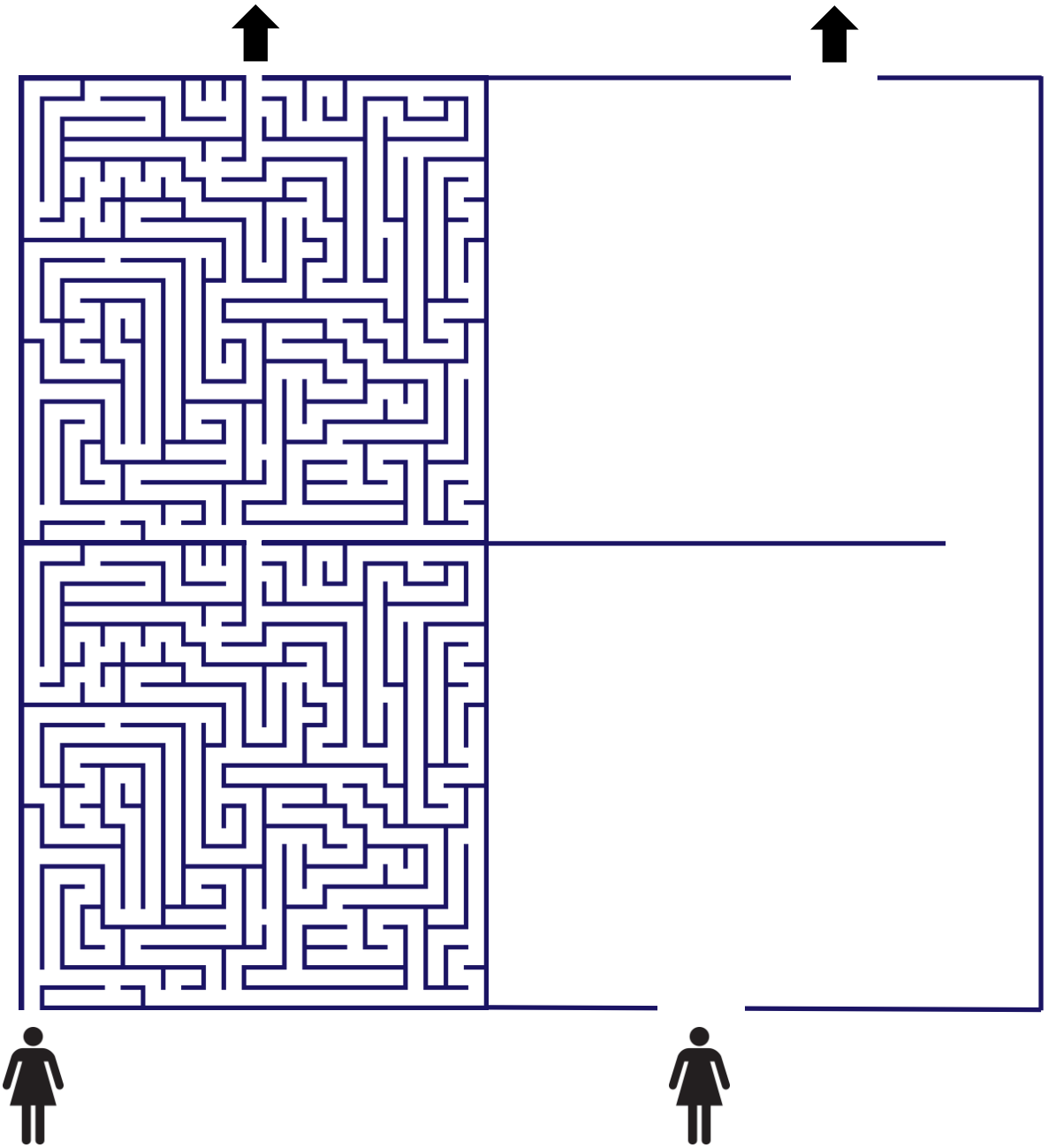
Tämä julkaisu on sekä alustus kokoamaani aiheeseen että jälkikatsaus keväällä 2018 pilotoituun opintojaksoon. Tavoitteenani on kehittää uusia ajattelun menetelmiä hyvään vauhtiin päässeellä uudella vuosituhannella. Ajattelua on tutkittu ja ajattelun menetelmiä on kehitetty pitkään, joten luonnollisesti seison jättäjäisten hartioilla. Tavoitteeni on rakentaa jo olemassa olevien menetelmien ja tiedon päälle, yhdistäen niitä uudella tavalla ja tuoden mukaan jotain uutta. Henkilökohtainen tavoitteeni on, että viiden vuoden kuluttua osaisin ajatella merkittävästi paremmin kuin nyt. Sanotaan, että paras tapa oppia jokin asia, on lähteä opettamaan sitä – sillä tiellä ollaan.

Marko Mikkola
Erityisasiantuntija
SAMK

Jos ajattelu on vastaus,
niin mikä on kysymys?

Muutos

Aiemmin työelämän muutos oli lähinnä vain tutkijoiden agendalla. Nyt jo usean vuoden ajan tämä aihe on ollut kaikkien huulilla ja yksi mediassa korostuvimmista aiheista. Yhä useammat ammatit ovat muuttuneet tietotyöksi, mikä on muuttanut toiminnan taustatekijöitä merkittäväällä tavalla. Ennen tehtiin 8 tunnin työsuoritus työpaikalla ja saatiin aikaiseksi 8 tunnin tulos. Tietotyön aikakaudella käytetyn ajan ja suorituksen sijainnin merkitys ovat vähentyneet. Tilalle on tullut muun muassa työntekijän energia, työvälaineet, fiilis, tiimityö ja luonnollisesti tietotyön ytimessä oleva: laadukas ajattelu. Työn tulokset ovat moninaisemmat – tuloksellisuutta tarkastellaan useilla erilaisilla mittareilla. Tuloksellisuutta kuvaa ennemminkin se, että yhden hengen työpanoksesta voidaan parhaimmillaan saada aikaiseksi monen hengen työtulos. Huomattavaa on myös, että tiimityön, fiiliksen ja ajattelun aikakaudella yksi henkilö voi saada aikaan myös merkittävää tuottavuuden laskua sotkemalla muiden työntekijöiden työpanoksen.

ENNEN

8 h työpanos työpaikalla

8 h työtulos

NYT

1X työpanos

0.1x – 1x – 2x – 4x ... työtulos

Käynnissä olevaa muutosta kuvaavat mielestäni vertauskuvannollisesti Dan Pinkin käyttämät termit "algorithmic" ja "heuristic". Näistä "algoritmiset" ovat työtä, jotka ovat olemukseltaan sääntöihin ja toistuvuuteen pohjautuvia tehtäviä. Vastaavasti "heuristiset" tehtävät ovat monimutkaisempia ja vaativat tekijöiltään erilaisia heuristiikkoja. Wikipedia kertoo seuraavaa sanasta heuristiikka: "Heuristiikkaa ovat esimerkiksi erilaiset nyrkkisäännöt, akateemiset arvaukset, intuitiiviset päätökset sekä niin sanottu 'maalaisjärki'. Kyseessä on valmiiden, etukäteen mietittyjen tai hankittujen ratkaisumallien soveltaminen ongelmanratkaisussa, sekä tietokoneohjelmissa että ihmismielessä". Mielestäni tämä tulee korostumaan jatkossa yhä useammassa työtehtävissä ja haastaa kykymme käyttää ajatteluamme nykyistä enemmän. Tässä raportissa esitetään esimerkkejä tällaisista heuristiikoista, ajatus laajemmasta kokoelmasta niitä ja aiheen opettamisesta SAMKissa.

Tietoa löytyy nykyään konkreettisesti silmänräpäyksessä. Googletus ”how long does it take to blink” kertoo, että silmänräpäys kestää 300-400 millisekuntia ja kyseinen haku kesti 360 millisekuntia, eli juuri silmänräpäyksen verran. Digitaalisuuden aiheuttaman muutoksen myötä myös tarvittavien osaamisten osalta tilanne onkin merkittäväällä tavalla muuttumassa. Tämä näkyy erityisesti opetuksessa. Aiemmin tieto sinänsä on ollut arvokasta. Nyt painopiste vaikuttaisi olevan tiedon osalta siirtymässä:

- tiedon luku- ja tulkintataitoihin
- tiedon yhdistämiseen ja soveltamiseen eri tarkoituksiin.

Edellistä kahta asiaa yhdistävä tekijä on ajattelu. Ajattelu korostuu myös arjen tilanteissa. Yhä useammin työpäivän aikana ovellemme tulee joku esittämään jotain asiaa, ja liian usein me vain reagoimme tähän – sen sijaan, että pysähtyisimme hetkeksi ajattelemaan. Ehkä tämä pysähtyminen jää tekemättä siksikin, että meillä ei ole käytössämme riittävästi yksinkertaisia ajattelun työkaluja.

Monimutkaisuus

Infotulva

Häiriöt

Kiire

Paineet

”Meillä ei ole riittävästi yksinkertaisia ajattelun työkaluja”

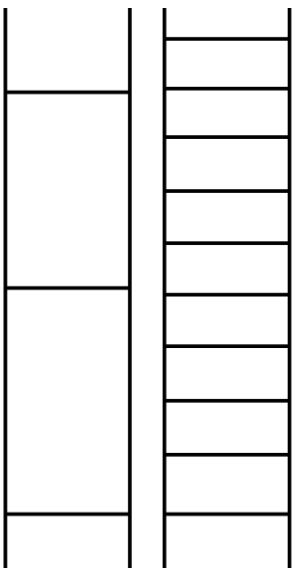
Epävarmuus

Ajattelu, kuten teknologiakin, toimii parhaiten, kun sitä sovelletaan johonkin kohteeseen. Tässä yhteydessä olen valinnut ajattelun rinnalle toisen tämän päivän arjessa korostuvan kohteen: itsetuntemuksen. Tässä artikkelissa esitetyjä ajattelun malleja sovelletaan arkemme tilanteiden tarkasteluun kasvattamaan näkemyksiämme omasta itsestämme, arjestamme ja tilanteista muiden ihmisten kanssa.

Digitaalisuuskehityksen myötä parhaillaan helppoja tehtäviä siirretään koneiden suoritettaviksi. Jos helpot tehtävät vähenevät joka hetki, niin jäljelle jää yhä vain vaikeampia tehtäviä. Mitä tämä voisi tarkoittaa osaamisten osalta? Oma arvioni on, että koneiden ottaessa helpot tehtävät meiltä pois jatkossa tulee korostumaan ne asiat, joissa ihminen on konetta kovempi kone. Muutoksessa korostuvat teemat voisivat olla vaikkapa seuraavanlaisia: luovuus ja ideointikyky, ajattelun taidot, itsensä johtaminen ja asenne, läsnäolevuuden ja ihmisiin vaikuttamisen taidot sekä esiintymis- ja viestintätaidot.

Edellä listatut inhimillisen kyvykkyyden taidot ovat esimerkkejä niistä tekijöistä, jotka vahvimmin erottavat meidät juuri kyvykkyyden näkökulmasta katsottuna digitaalisista toteutuksista. Jos viime vuosisadalla ihmistyöstä saatiin koneiden avulla irti moninkertainen teho, niin nyt sama on tapahtumassa digitaalisten järjestelmien avulla. Tämän rinnalla toinen, ehkä jopa yhtä merkittävä taitokokonaisuus digitaalisuuden rinnalla toiminnan tehostajana, saattaa olla juuri edellä kuvatut inhimilliset kyvykkyydet.

Aalto-yliopiston professorit Esa Saarinen ja Raimo Härmäläinen ovat käynnistäneet systeemiälykkyydeksi kutsutun aiheen tiimoilta tutkimusryhmän jo vuonna 2002 (<http://systeemialy.aalto.fi>). Tämä on mielestäni erityisen ansiokas lähestymiskulma ja arvokasta työtä juuri nykytilanteessa. Systeemiälykkyyden kantavana voimana on ollut ajatus täydentää suomalaista insinööriosuutta uudella näkökulmalla. Tätä näkökulmaa kuvaa hyvin seuraava sitaatti tutkimusryhmän julkaisusta: ”Systeemiäly on näkökulma, joka tavoittelee teoreettisesti uutta ja rikastavaa valotusta inhimilliseen todellisuuteen – näkökulmaa, joka kuitenkin on intuitiivisesti tuttu, luonnollinen ja käytössä kaiken aikaa osana ihmisenä olemistamme” (Systeemiäly 2005). Systeemiälyn tutkimusryhmä on muodostanut oheisen kahdeksan kohdan listan kuvaamaan tätä ajattelua.

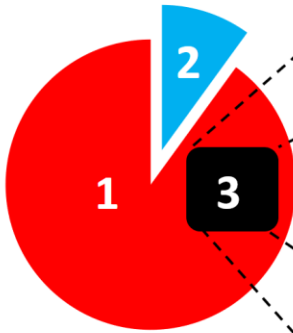
1. Systeeminen havaintokyky
  - Muodostan monipuolisen kokonaiskuvan tilanteista.
  - Pidän sekä yksityiskohdat että kokonaiskuvan mielessäni.
2. Aikaansaavuus
  - Osaan pitää asiat tärkeysjärjestyksessä.
  - Kun asiat eivät suju, tartun toimeen.
3. Asenne
  - En puolustele virheitäni selityksillä.
  - Näen tulevaisuuden valoisana.
4. Sanaton yhteys
  - Lähestyn ihmisiä lämpimän hyväksyvästi.
  - Olen reilu ja hyväntahtoinen kaikkia ihmisiä kohtaan.
5. Viisas toiminta
  - Otan mielelläni neuvoja vastaan.
  - Säilytän mielenmalttini hallitsemattomissakin tilanteissa.
6. Kekseliäs mieli
  - Leikin mielelläni uusilla ajatuksilla.
  - Etsin uusia lähestymistapoja asioihin.
7. Heittäytyvä osallistuminen
  - Olen hyvä laukaisemaan jännittyneitä tilanteita.
  - Nostan ihmisten parhaat puolet esiin.
8. Pohtivuus
  - Tarkkailen sitä, mikä ohjaa käytöstäni.
  - Ponnistelen aidosti kasvaakseni ihmisenä.

Edellä esitetty lista on mielenkiintoinen lähestymiskulma, joka laittaa ajattelun liikkeelle. Itse päädyin työstämään listan innoittamana ja sitä hyödyntäen oman seitsemän kohdan listani siitä, millaiset osaamiset mielestäni korostuvat tulevaisuudessa.

Jos digitaalisuuden tehtävänä on antaa vipuvartta työn tehokkuuteen, niin väitteeni on, että tällaisen listan mukaiset osaamiset olisivat nyt - muuttuneessa työelämässä - vähintään yhtä merkittävä vipuvarren antaja.

DIGI-aikakauden menestystekijät

1. Ammattiosaaminen
2. (Digi)välineosaaminen
3. Ajattelutapa

1. Itsensä johtaminen

Tarkkailen sitä, mikä ohjaa käytöstäni.
Ponnistelen aidosti kasvaakseni ihmisenä.
Säilytän mielenmalttini vaikeissa tilanteissa.

2. Tulevaisuusajattelu

Näen tulevaisuuden valoisana.
Leikin mielelläni uusilla ajatuksilla.
Näen ympäristössä kehittämisen mahdollisuuksia.

3. Asenne

En puolustele virheitäni selityksillä.
Otan mielelläni neuvoja vastaan.
Kun asiat eivät suju, tartun toimeen.

4. Henkilökohtainen viestintä

Osaan tuottaa läpi meneviä viestejä.
Osaan käyttää teknologiaa viestinnässä.

5. Ajattelun välineet

Muodostan monipuolisen kokonaiskuvan tilanteista.
Osaan hahmottaa kokonaisuuden osien merkityksiä.
Osaan käyttää ajattelussani monipuolisia lähestymiskulmia.

6. Vaikuttamisen taidot

Etsin uusia ihmislähtöisiä lähestymistapoja asioihin.
Ymmärrän ihmisten reaktioita ja osaan toimia muiden kanssa.

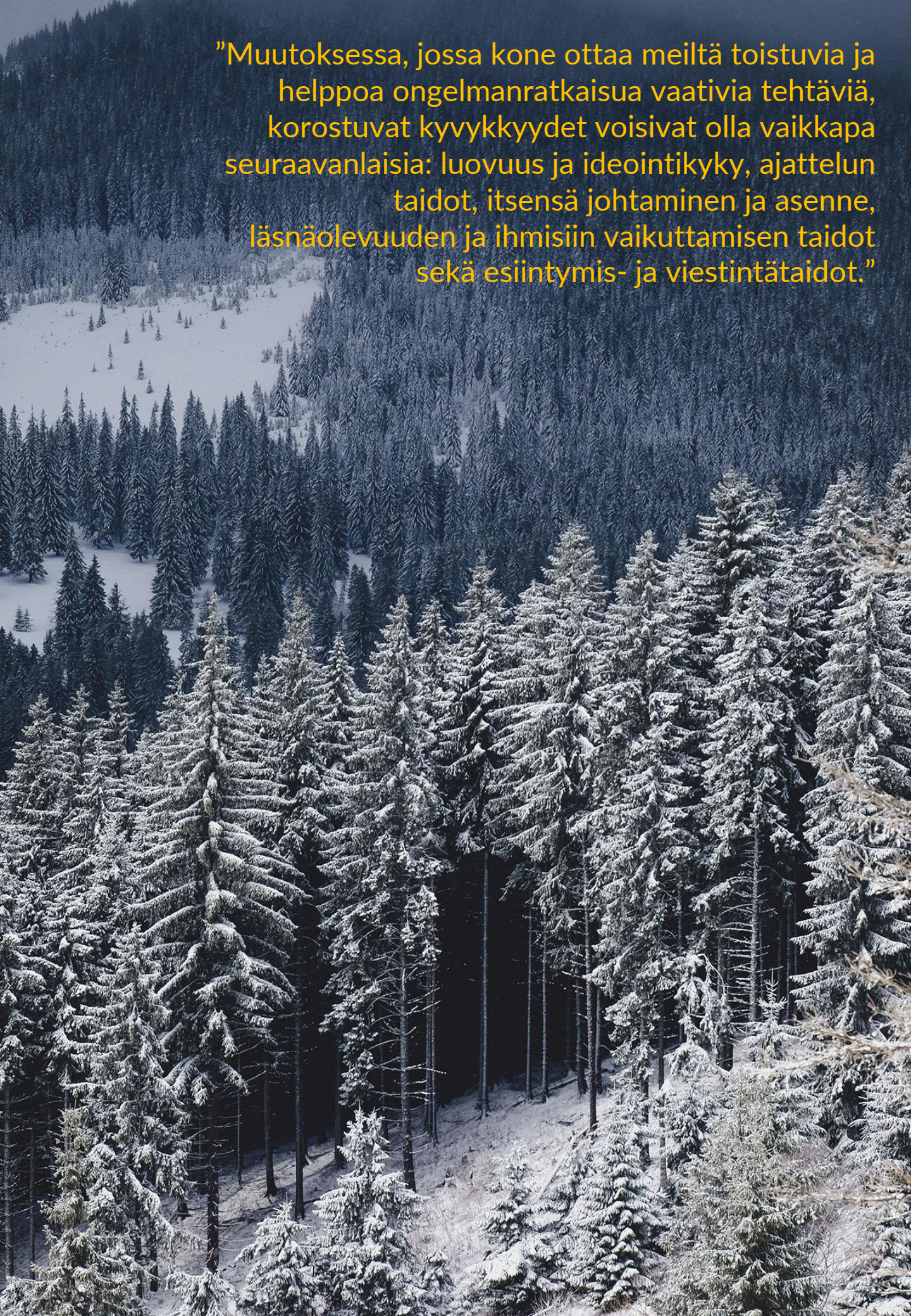
7. Luovuus ja ideointikyvykyys

Osaan kehittää ajatteluani.
Pystyn heittäytymään ideointiin.

”Muutoksessa, jossa kone ottaa meiltä toistuvia ja helppoa ongelmanratkaisua vaativia tehtäviä, korostuvat kyvykkyydet voisivat olla vaikkapa seuraavanlaisia: luovuus ja ideointikyky, ajattelun taidot, itsensä johtaminen ja asenne, läsnäolevuuden ja ihmisiin vaikuttamisen taidot sekä esiintymis- ja viestintätaidot.”

THINK

@samk

Ajatteluun malleja

Aikaa ajatella – ajattelun aika

The image shows a person's legs and feet walking on a blue carpet. The word 'DOTS' is printed in large, blue, stylized letters on the carpet. The person is wearing dark trousers and brown shoes.

Työskentelin Nokian matkapuhelinverkon kehittämistehtävissä 90-luvulla. Tuo aika oli itselleni merkittävä korkeakoulu työelämään, niin sisällöissä kuin myös muodossa. Yksi silloin opetettu ajattelun menetelmä oli ideamyynnin portaikko. Me suomalaiset olemme insinöörkansaa – nekin meistä, jotka eivät ole insinöörejä. Me näemme ympärillämme ongelmia. Kun havaitsemme ongelmia, alamme muodostaa niihin ratkaisuja.

Soveltamalla ideamyynnin portaikkoa tähän aiheeseen, otetaan kaksi porrasta taaksepäin, ja kysytään aivan ensiksi: onko asia tärkeä? Jos asia ei ole tärkeä, niin usein voidaan havaita, että kyseistä ongelmaa ei kannata lähteä ratkaisemaan.

Ongelma

Ratkaisu

Ongelma

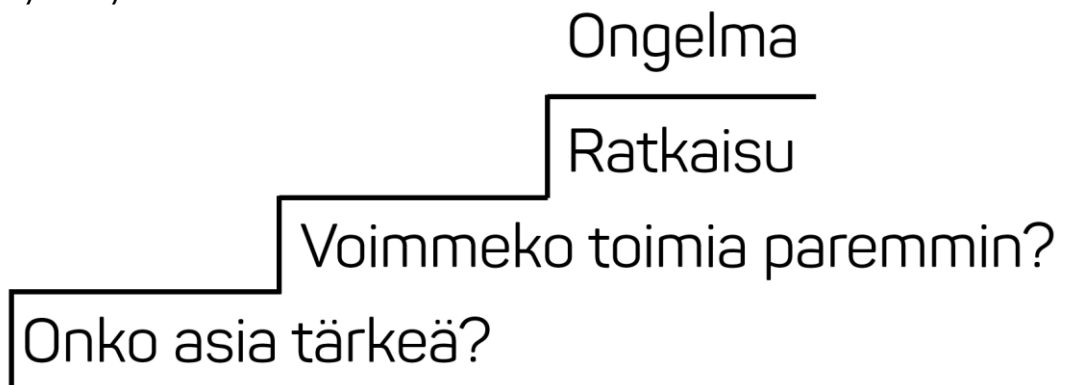

Ratkaisu

Onko asia tärkeä?

THINK THINK THINK THINK THINK THINK

Jos asia on tärkeä, niin voidaan edetä seuraavalle portaalle ja kysyä: voimmeko toimia paremmin (kuin tällä hetkellä)? Usein tilanne on se, että emme voi toimia paremmin. Syitä on monia: johto ei anna siunaustaan asialle, emme saa rahaa tai muita resursseja käyttöömmekä tai muuta porukkaa ei saada mukaan tähän ratkaistavaan ongelmaan. Tässä tilanteessa pitää pohtia, kannattaako ongelmaa lähteä ratkaisemaan vaikka se onkin tärkeä. Tähän liittyy muitakin näkökulmia, joihin emme tässä yhteydessä sen tarkemmin syvenny.

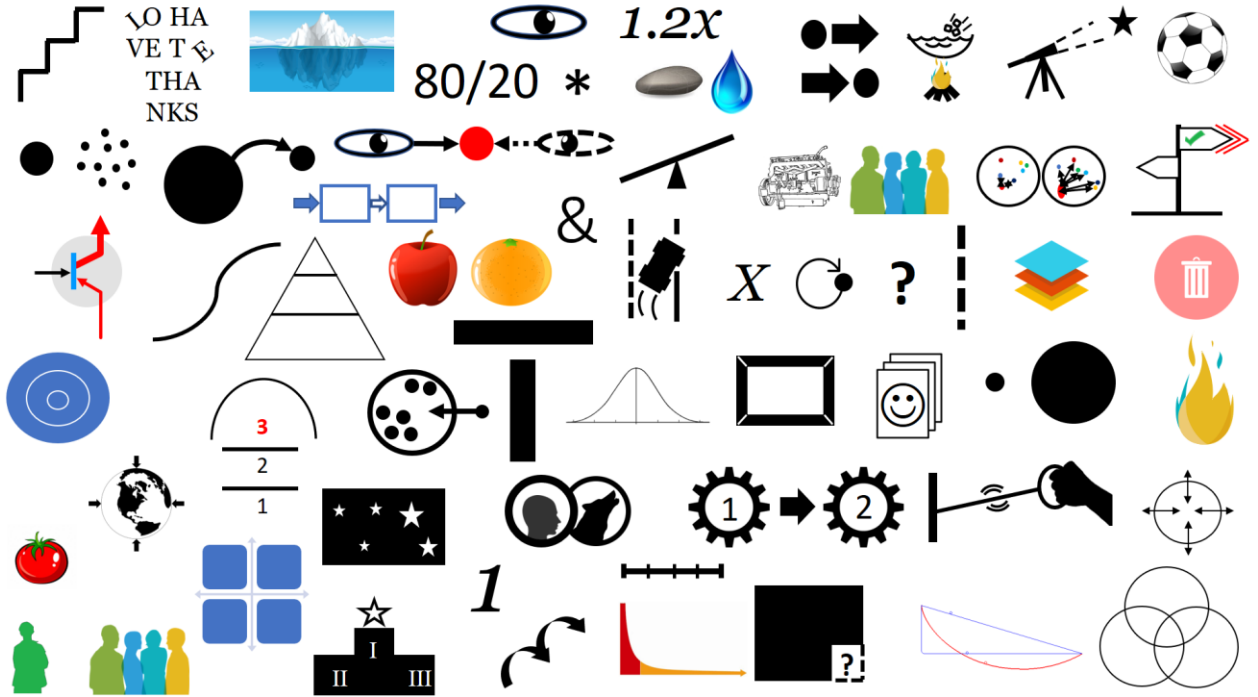

Jos asia on tärkeä ja voimme toimia paremmin, niin ongelmaa saattaa kannattaa lähteä ratkaisemaan. Tämä on siis ideamyynnin portaikko, jota on tässä sovellettu hieman alkuperäisestä poikkeavalla tavalla. Tämän johdannon jälkeen pääsemme seuraavaksi varsinaisesti ensimmäiseen ajattelun malliin: entä jos jätämme kuvasta pois kaikki sanat? Mitä jää jäljelle? Porraskuvio.

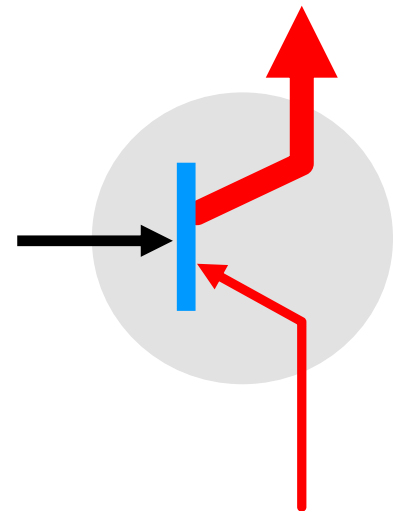
Porraskuvio on hyvä esimerkki erittäin yksinkertaisesta, mutta samalla tehokkaasta ajattelun mallista. Jos ylimmällä portaalla on tilanne, että haluat ylentää jonkun henkilön organisaatiossa tiiminvetäjäksi, niin mitä pitää tapahtua aikaisemmilla portailla? Jos haluat ylimmällä portaalla luoda uuden bonusjärjestelmän yritykseesi, niin mitä pitää tapahtua aikaisemmilla portailla? Otetaan pari esimerkkiä ajattelun kohdeteemastamme, eli arjestamme ja itsetuntemuksestamme. Jos ylimmällä portaalla on tilanne, missä lapsesi ovat täysi-ikäisinä muuttamassa kotoa maailmalle, ja haluaisit, että sinulla on heidän kanssaan hyvät ja läheiset suhteet. Haluaisit ehkä, että he tulisivat käymään usein yhä kotona ja muutenkin olla heidän kanssaan paljon yhteyksissä. Nyt tätä taustaa vasten voidaan kysyä, että mitä pitää tapahtua aikaisemmilla portailla? Otetaan toinen esimerkki: mitä pitää ehkä tapahtua alimmalla portaalla jo aamulla, jos haluat ylimmällä portaalla lähempää kanssakäymistä puolison kanssa tänään illalla?

Porraskuvio on siis yleinen ajattelun malli, jota voidaan soveltaa hyvin monenlaisiin tilanteisiin. Olen koonnut tällaisia vastaavia kuvioita noin 60 kappaletta, minkä lisäksi noin 40 kappaletta sanallisia malleja, joita ei ole mielekästä esittää kuviona.

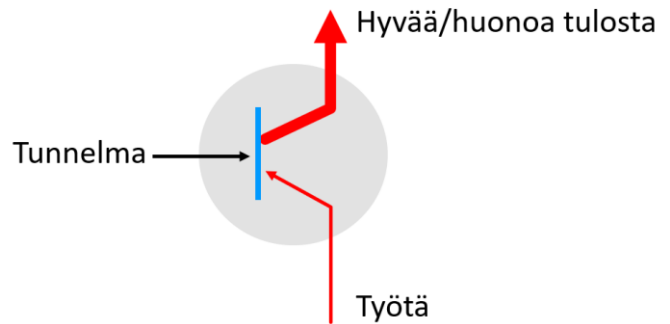
Tarkastellaan seuraavaksi näistä ajattelun malleista kolmea esimerkinomaisesti. Aloitetaan "transistorista", joka on siis klassinen elektroniikan komponentti. Tässä yhteydessä lukijan ei kuitenkaan tarvitse ymmärtää elektroniikkaa sen tarkemmin. Vieressä on kuva tästä transistorimallista. Transistoriin tulee sisään ohut punainen viiva ja transistori toimii vahvistimena siten, että transistorista ulos tulee paksumpi punainen viiva. Tätä vahvistusta ohjataan niin sanotulla kantavirralla, joka on kuvassa musta viiva. Transistori toimii tässä siis vahvistimena. Tuttua onkin, että transistorilla toteutetaan vaikkapa musiikkisoittimen vahvistin ja kun käännämme volyyminappia äänenvoimakkuus kasvaa. Tässä tämä volyyminappi on siis mustalla merkitty kantavirta.

THNK THNK THNK THNK THNK THNK THNK

Miten tämä transistori sitten toimii ajattelun mallina? Kun katsot jotain arjen tilannetta, vaikkapa tiimisi toimintaa töissä, voit pohtia kuka tai mitkä ovat ne tekijät jotka saavat työpanoksen kasvamaan. Nykyaikaisessa tietotyössä tavoitteena on, että kolmen hengen työpanos tuottaa enemmän kuin laskennallisesti kolmen hengen työpanos. Saatat havaita vaikkapa, että tiimin assistentti Liisa on henkilö, joka on nimenomaan tiimin kantavirta. Liisa hoitaa sellaiset tehtävät, että tiimin jäsenet voivat keskittyä parhaan osaamisensa mukaiseen työsuoritukseen. Jos Liisa otettaisiin pois ja tehtävät jaettaisiin tiimiläisille, niin tiimin tuottavuus saattaisi suorastaan romahtaa.

Joulukuussa 2017 luin twiitin, joka kuvasti hyvin transistori-ajattelua: ”Tunnelma (kannustus vai molla) työn tekemisessä on suoraan verrannollinen siihen, kuinka hyvää tulosta syntyy”. Tätä twiittiä voidaan siis esittää seuraavanlaisella kuvalla.

Kuvassa transistoriin laitetaan sisään työtä ja hyvä tunnelma voi olla kantavirta, joka tuottaa hyvää tulosta. Tämä on myös hyvä esimerkki muistuttamaan, että transistorin vahvistus voi tilanteesta riippuen olla myös miinusmerkkistä: huono tunnelma tuottaa huonoa tulosta.

THNK THNK THNK THNK THNK THNK THNK

Otetaan vielä käsiteltävän teeman mukaisesti toinen esimerkki transistorin käytöstä arkemme ajattelussa ja kehittämisessä. Kuvitellaan, että olet työpäivän päätyttyä saapumassa kotiin ja olet nyt kotioven ulkopuolella menossa sisälle. Saattaa olla, että takana on raskas päivä ja olet saanut vähintäänkin oman osuutesi työelämän huonoista puolista. Nyt voidaan kysyä: kun astut kotiovesta sisään, mikä voisi nostaa (=vahvistaa) arkesi kotona tasolta 1 tasolle 1.2? Esimerkkinä: se voi olla vaikkapa tietoinen ajatus ”onpa ollut raskas työpäivä, mutta se jää nyt taakse”, astut sisään ja huikkaat tietoisesti muulle perheelle iloisesti ”moikka, mites teidän päivä on sujunut?”. Tämä yksinkertainen toimenpide saattaa olla se kantavirta, joka nostaa arjessa kotielämäsi tasolta 1 tasolle 1.2.

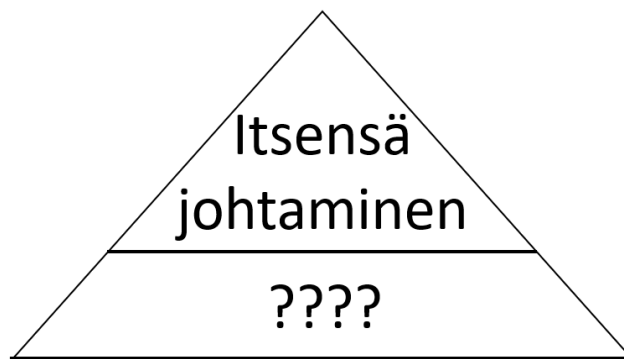
Transistori on porraskuvion tapaan siis yleispätevä ajattelun malli, jonka kautta voidaan katsoa erilaisia tilanteita. Kun joku sitten tulee työpäivän kiireessä esittämään jotain asiaa sinulle, niin voit arvioida ja pohtia vaikkapa porras- tai transistori-ajattelumallien kautta asiaa, mitä hän sinulle esittää.

Kaksi takana, kaksi edessä – tässä julkaisussa käydään esimerkkinä läpi neljä erilaista ajattelun mallia. Seuraava esiteltävä ajattelun malli on kolmio. Kyllä, kolmiot ovat aliarvostettuja luonnonvaroja. Tämähän on kaikille tuttu malli, kolmioita nähdään erilaisissa esityksissä ja kirjoissa. Helposti unohtuu, että kolmio on hyvä yleispätevä ajattelun malli. Kolmiossa merkittävää on asioiden rakentuminen alapuolella olevien tasojen päälle. Jos alemmat tasot eivät ole kunnossa, on päällä olevan tason täysimääräinen onnistuminen usein haastavaa. Peilataan vaikkapa tämän artikkelin alussa pohdittua näkökulmaa osaamisten kehittymisestä. Vielä 70-luvulla oli mahdollista menestyä yhteiskunnassa perustaidoilla (luku-, lasku- ja kirjoitustaidot sekä hyvät tavat). 80-luvulla alkoi korostumaan koulutuksen merkitys ja tarvittiin erikoisosaamisia. Nyt meidän on hallittava tiedonhaku, office-työkalujen käyttö ja vaikkapa verkkopankin käyttötaidot. Seuraavaksi voidaan pohtia, mitä osaamisia vaaditaan menestymiseen tulevaisuudessa. Kolmiokuvana (alla) tämä näyttäisi seuraavalta. Kuva kertoo myös sen, että meiltä vaaditaan yhä vain enemmän – ellei alemmilla tasoilla ole jotain, mikä putoaa kuvasta pois?

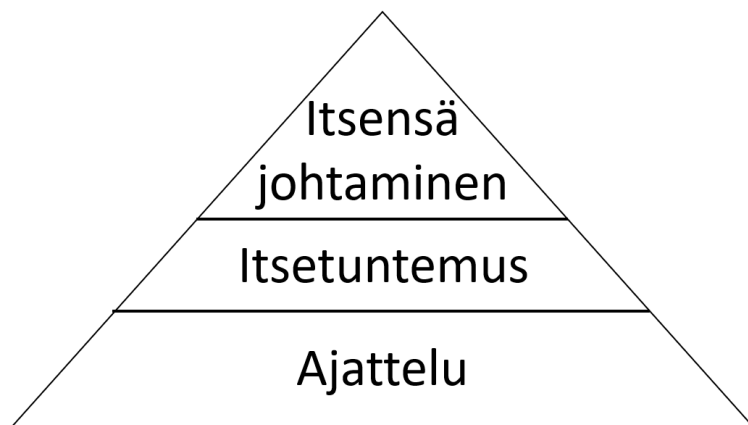

Otetaan tässä yhteydessä myös esiin ajatus näiden ajattelun mallien yhdistämisestä. Useat kokoamistani ajattelun malleista toimivat samanaikaisesti tuoden kohteesta esiin eri mallien mukaisia näkökulmia. Yhdistetään esimerkinomaisesti transistori- ja kolmioajattelua. Kolmioajattelun oleellisin ulottuvuus on ajatus alla olevan kerroksen olemassaolon merkityksestä ylemmälle kerrokselle. Otetaan jälleen tilanne arjesta: olet menossa töihin, ja edellisenä iltana on tullut valvottua normaalia pidempään ja nyt väsyttää. Voidaan siis helposti huomata, että kolmiossa työpäivässä jaksamisen alapuolelle asettuu muun muassa riittävän levon, ravinnon ja fyysisen kunnon osat alueet. Samalla voidaan havaita, että kukin näistä on merkityksellinen transistoriajattelun kantavirtana vahvistamaan suoritustasi arjessa. Näin voidaan käsitellä kolmion eri tasolla olevia asioita niiden keskinäisen merkityksen lisäksi myös transistoriajattelun vahvistusmerkityksen näkökulmasta.

Otetaan vielä yksi kolmio, jonka kautta lähestytään osaamisten merkitystä. Jos asetetaan kolmion kärkeen "Itsensä johtaminen", niin voidaan pohtia, mitä tämän alapuolella voisi lukea?

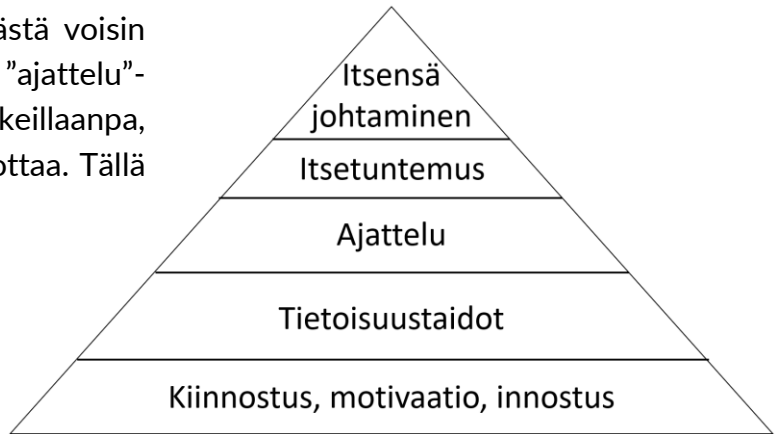

Tähän kysymykseen on varmasti paljon hyviä erilaisia vastauksia. Tässä on yksi omista vastauksistani: kaksi alempaa tasoa voisivat olla "itsetuntemus" ja "ajattelu".

STOP

Nämä eivät ole "oikeita" vastauksia vaan esimerkki siitä, millaista ajattelua kolmio synnyttää omassa käytössäni. Tästä voisin jatkaa eteenpäin, mitä lukisi "ajattelu"-kerroksen alla? Entä sen alla? Kokeillaanpa, millaisia ehdotuksia ajatteluni tuottaa. Tällä kertaa oheisen kuvan mukaisia.

Edelliseen kuvaan voidaan siis lisätä myös yksi mieleeni nouseva transistoriajatus: tietoisuustaidot (eli omassa tapauksessani mindfulness-harjoittelun kautta saatavat taidot) ovat ajattelun kannalta erityisen merkityksellisiä. Tietoisuustaidot toimivat transistorin kantavirtana nostaten ajatteluni tasolta 1 tasolle 1.2.

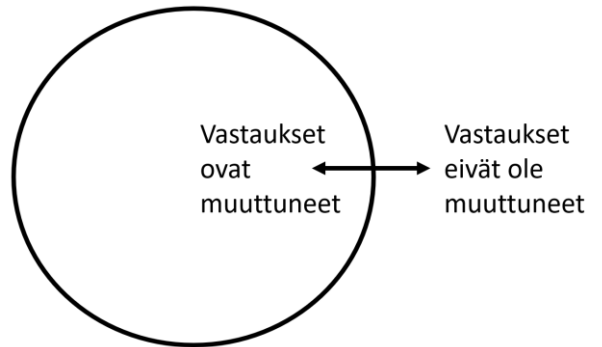
Mennään eteenpäin, esittelen vielä yhden ajattelun mallin: kolikon kaksi puolta. Otetaan vauhtia meneillään olevasta muutoksesta. Suomen postilaitos, joka perustettiin Ruotsin kuningaskuntaan 6.9.1638 ehti toimia melkein 400 vuotta, kunnes parissa vuodessa toimintaympäristö muuttui. Pärjätäkseen elinvoimaisena postin pitäisi keksiä jotain muutakin tehtävää kuin postin jakaminen. Niinpä nyt kokeillaan ruohonleikkuuta, huonekalujen kokoamista, verkkojen asentamista koteihimme ja ties mitä. Toinen esimerkki meneillään olevasta muutoksesta on australialaisen tutkijan Mark Kendallin kehittämä rokotemenetelmä, jolle on annettu nimi NanoPatch. Pieni, noin neliösenttimetrin kokoinen piilastu asetetaan iholle, ja tämä tekee saman kuin perinteinen rokottaminen. Tällä menetelmällä on myös uusia merkittäviä hyötyjä vanhaan menetelmään nähden. Perinteinen rokoteaine pistetään lihakseen, josta sen imeytyminen on hidasta. Kendallin kehittämässä menetelmässä rokoteaine imeytyy ihon läpi löytäen tiensä tehokkaammin oikeaan paikkaan. Perinteinen rokoteaine kestää huonosti lämpöä. Rokotteita esimerkiksi lämpimissä maissa ja syrjäseuduille vietäessä, eli siellä, missä rokottamiselle on usein suurin tarve, haasteeksi muodostuu niin kutsuttu kylmäketju ja sen katkeamattomuus. Kendallin kehittämä menetelmä kestää paljon paremmin lämpöhaasteita. Itse asiassa tulevaisuudessa on mahdollista, että rokote voidaan postittaa sinulle ja rokotat itse itsesi. Toki tämä edellyttää sen, että postia yhä kuljetetaan meille. Muutos on siis käynnissä. Tähän sopii tunnettu Albert Einstein -anekdootti, jossa hänen

THANK THANK THANK THANK THANK THANK THANK THANK THANK THANK THANK

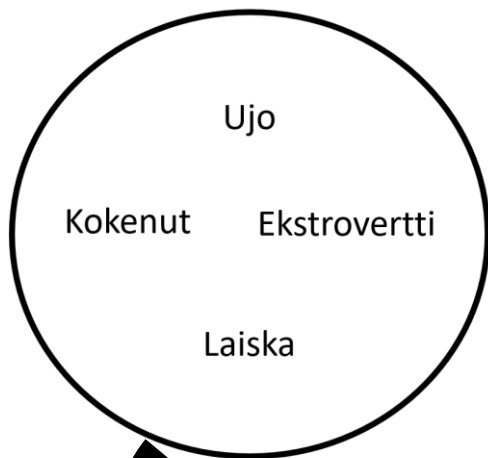

opiskelijansa kysivät ”eivätkö kokeet tule vuosi vuodelta helpommiksi, kun kysymykset ovat aina samat”. Einstein vastasi: ”vastaukset ovat muuttuneet”. Samalla tavalla vastaukset muuttuvat toimintaympäristössämme kovaa vauhtia, on sitten kyse postista tai rokottamisesta. Sitten on se kolikon toinen puoli. Tavaratalo Stockmann kysyi asiakkailtaan, mitä pitäisi kehittää, että Stockmann olisi asiakkailleen entistä parempi tavaratalo. Asiakkaiden vastauksissa oli muun muassa seuraavia toiveita: levähtämispaikkoja, narikka talvivaatteille, lisää peilejä ja tilavampia sovituskoppeja. Listalla oli toki joitain modernejakin toiveita, mutta tämä muistuttaa meitä siitä, että jos vastaukset ovat muuttuneet, niin samaan aikaan vastaukset eivät ole muuttuneet.

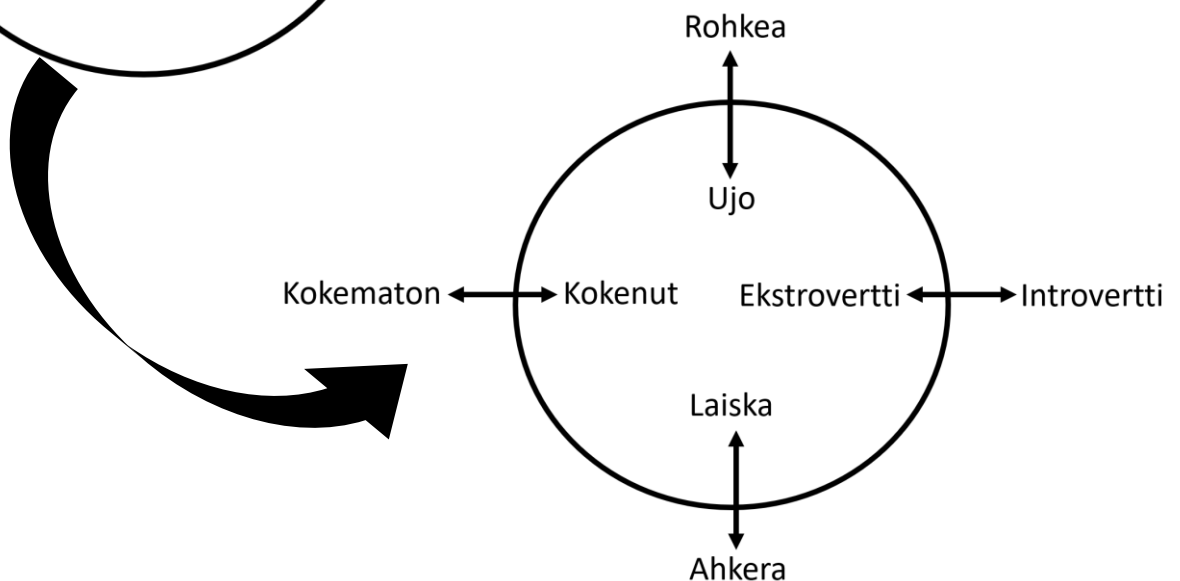
Nyt voidaan pohtia, olisiko tästä ajattelun työkaluksi? Jos jokin asia on totta, niin voisiko olla niin, että täysin vastakkainenkin asia voi olla totta. Tämähän ei tyypillisesti ajattelussamme tule ensimmäisenä mieleen. Jotta saadaan kolikon molemmat puolet mukaan kuvaan, niin piirretään tämä kuvaksi vieressä olevan kuvan mukaisesti.

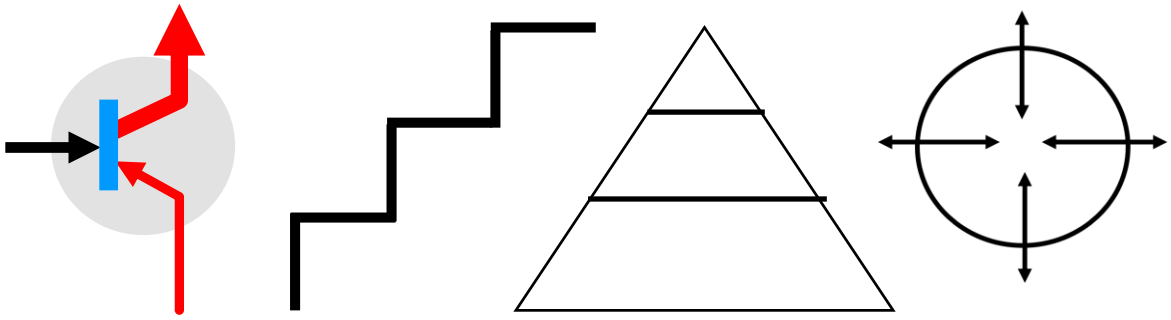
Otetaan toinen sovellusesimerkki tälle työkalulle, jälleen lähempänä päivittäistä arkeamme. Asetetaan kolikon toiselle puolelle erilaisia määreitä siitä, millainen ihminen olet, tai tässä tapauksessa millainen ihminen minä olen: ujo, ekstrovertti, laiska, kokenut.

Nyt tämä ajattelun työkalu haastaa tutkimaan, onko päinvastainen totta, eli onko kolikon toisella puolella asioita, jotka ovat myös totta. Arvioimatta sen tarkemmin tämän esimerkin sanavalintoja tai menemättä sen syvemmälle tässä pohdiskelussa, voin todeta, että tottahan usein tuo toinenkin puoli on. Keksinkin helposti useita tilanteita, joissa olen rohkea, introvertti, ahkera tai kokematon.

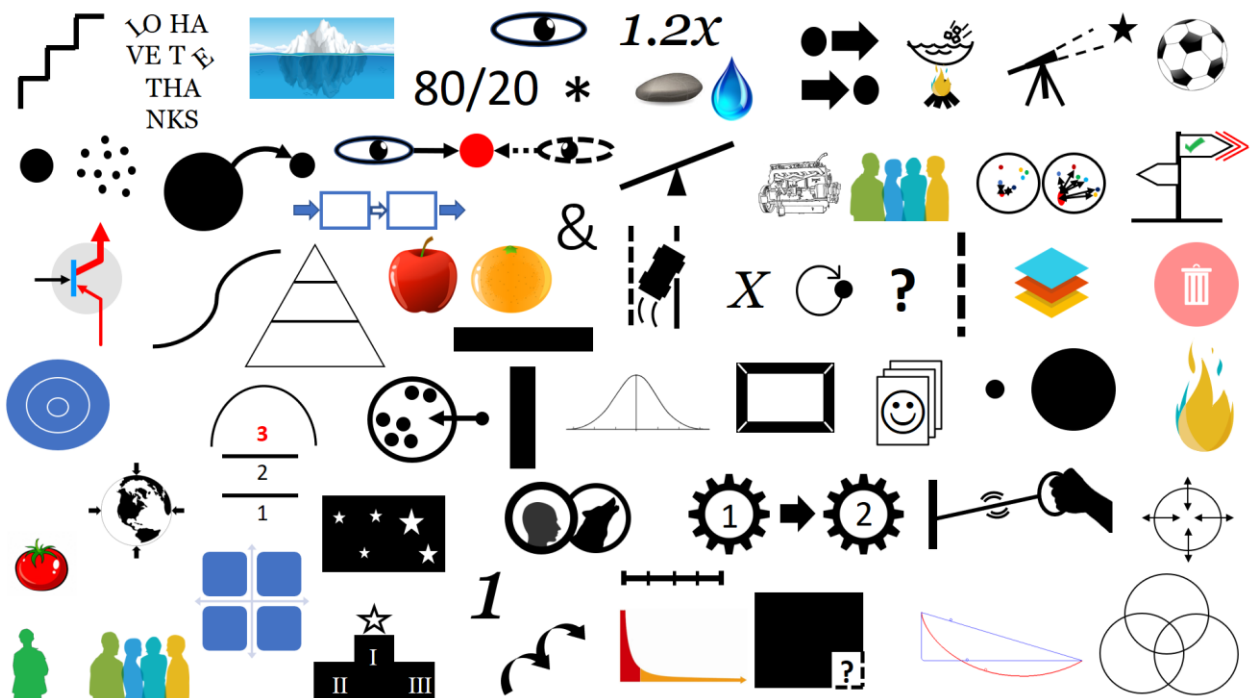

Eli nyt olemme pintapuolisesti käyneet läpi neljä esimerkkiä ajattelun työkaluista.

THINK THINK THINK THINK THINK THIN

Olen siis koonnut tällaisia kuvioihin pohjautuvia ajattelun työkaluja, joita on tällä hetkellä noin 60 kappaletta. Tämän lisäksi listallani on sanallisia ajattelun työkaluja noin 40 kappaletta. Osa näistä työkaluista on yleispäteviä mihin tahansa asiaan, kuten edellä lyhyesti esitellyt neljä esimerkkiä, ja osa on sellaisia, jotka toimivat lähinnä itsetuntemuksen kehittämiseen ja arkemme tarkasteluun.

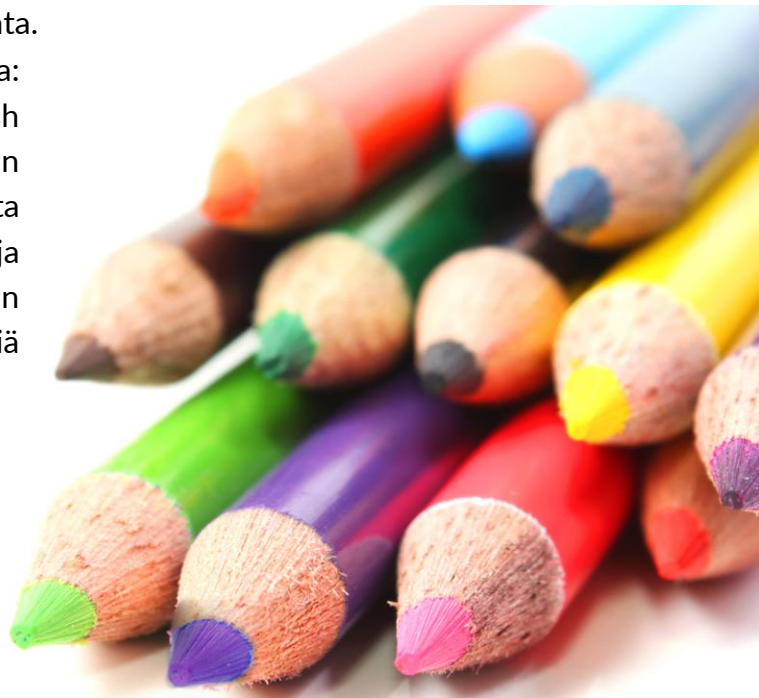

Mukana listallani on perinteiset nelikentät ja ympyrät, ja näiden lisäksi olen löytänyt monta yllättävää tai harvinaisempaa katsontakantaa. Olenpa ilokseni pystynyt kehittämään muutaman mallin ihan itse. Tosin tähän pitää aina suhtautua suurella kriitikkillä; onko omalta tuntuvat ideat peräisin kuitenkin ajattelun syövereistä jonkun muun esittämistä aiheista?

Edesmennyt johtajuusguru Peter Drucker sanoi mielestäni osuvasti, että 20. vuosisadan aikana ihminen pystyi saamaan koneiden avulla moninkertaistettua ihmistyön tuloksellisuuden. Drucker esitti 21. vuosisadan haasteen olevan tehdä sama tietotyölle. Digitaalisuus on oleellinen osa tätä yhtälöä. Digitaalisuuden myötä tulee korostumaan ihmisen ja koneen välinen ero. Koneet vievät joka hetki helppoja tehtäviä meiltä pois ja jäljelle jää yhä vain vaikeampia. Näkemykseni on, että myös ihmisen pitää kehittyä. Tässä yhteydessä oma painotukseni on ajattelun kehittymisellä. Hyvien ajattelun välineiden pitää olla yksinkertaisia, jotta ne olisivat käyttökelpoisia. Tällaisia välineitä haluan itse koota yhteen, kehittää ja testata.

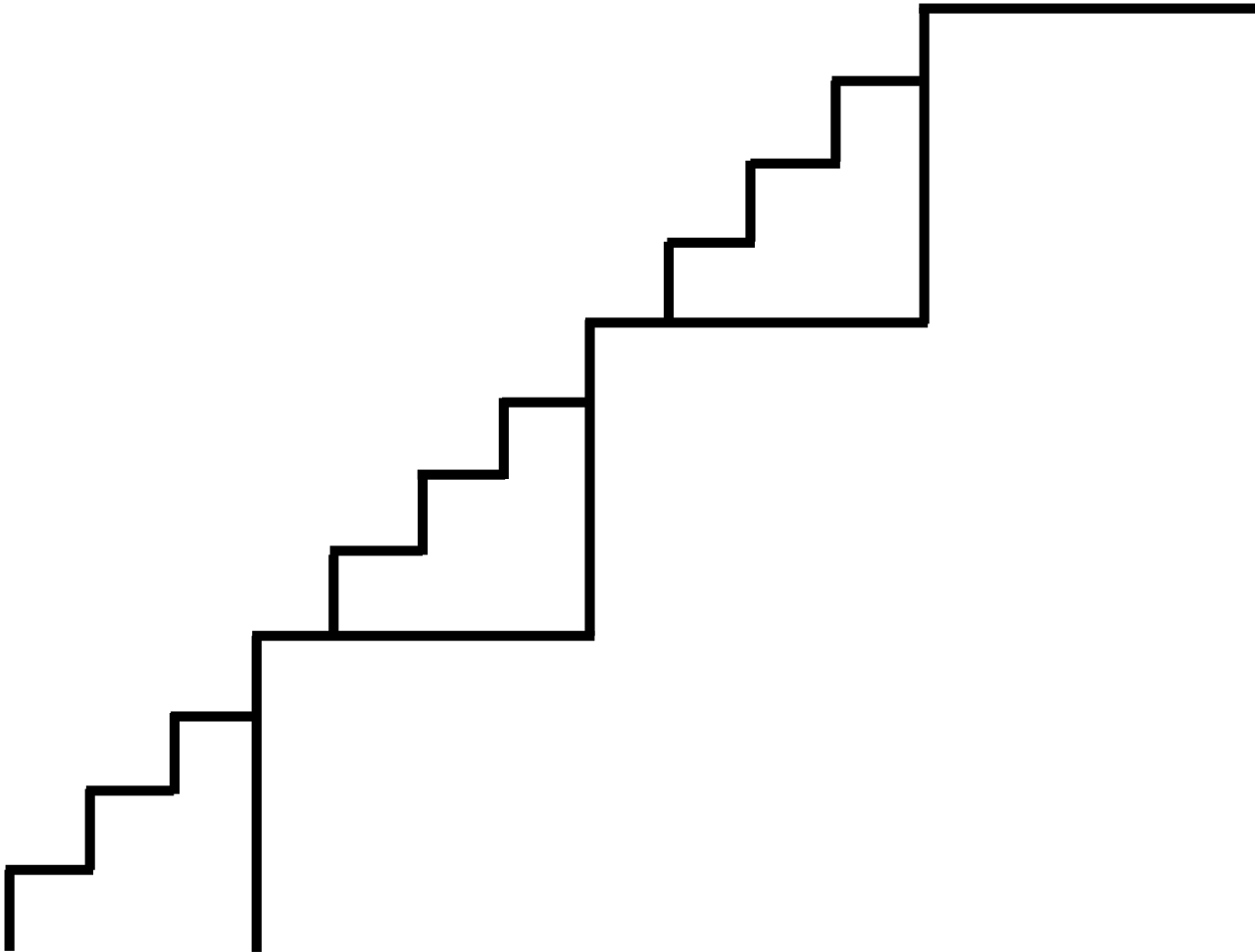
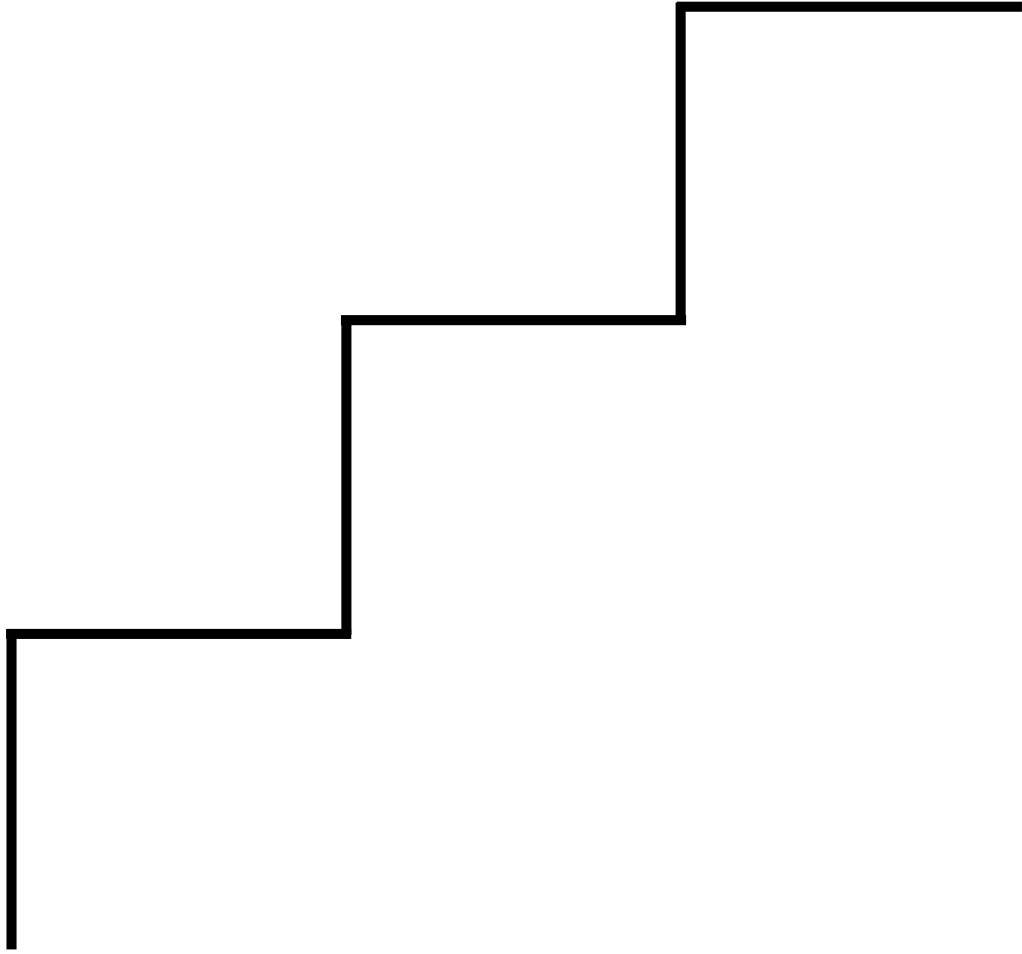
Onneksi on paljon, mistä ammentaa: Edward de Bono, Esa Saarinen, Jagdish Parikh, Daniel Kahneman vain muutaman mainitakseni. He ja lukuisa määrä muita jättiläisiä ovat vaikuttaneet ajatteluuni ja luoneet pohjan, jonka päälle rakennan oman panokseni tuoden täydentäviä näkökulmia.

THINK

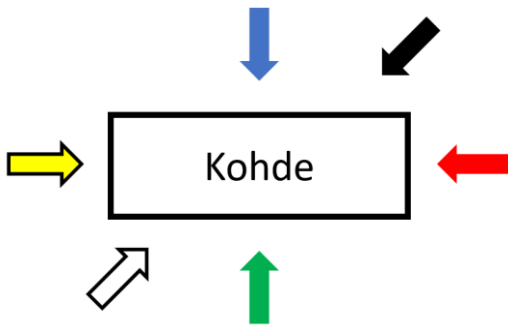
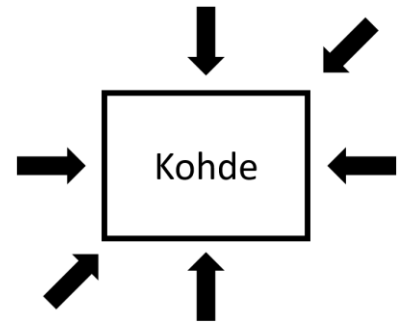
**Käytäntöön
vieminen**

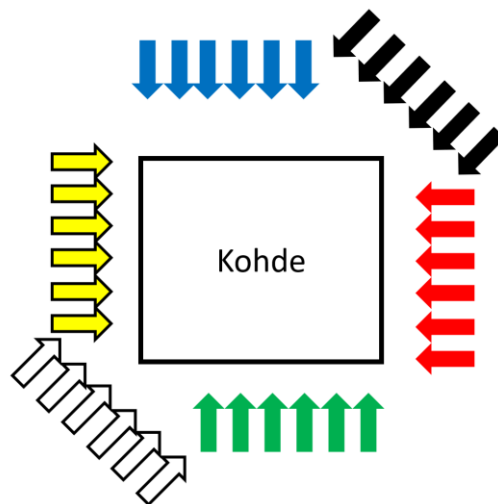
Edward de Bono on maltalainen psykologi, kirjailija ja konsultti. Hän on kirjoittanut lukuisia teoksia ajattelusta. Hänen tunnetuimpia aikaansaannoksiaan ajattelun rintamalla on "ajattelun kuusi hattua" -menetelmä (https://fi.wikipedia.org/wiki/Kuusi_ajatteluhattua).

Hänen mukaansa ongelma ajattelussa on sekavuus. Yritämme ajatella liikaa kerralla. Tunteet, informaatio, logiikka, toiveet ja luovuus ovat kaikki mielessämme samanaikaisesti. Tilanteissa, joissa ryhmän tehtävänä on ajatella tai ideoida jotain kohdetta, yhdeksi haasteeksi nousee kunkin osallistujan näkökulmien törmäminen toisten näkökulmiin. Toisinaan rakastumme omiin näkökantoihimme ja ideoihimme.

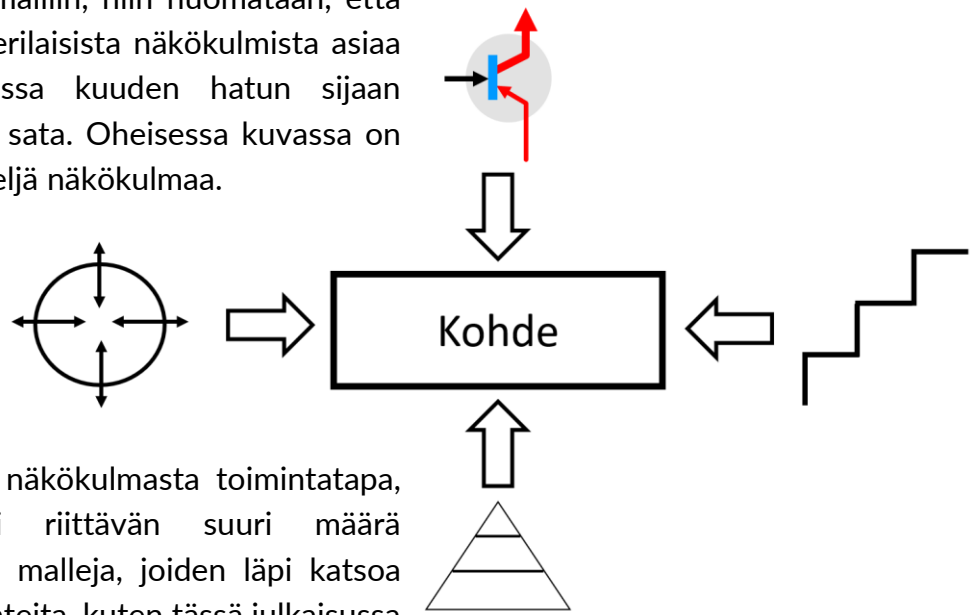
Kuuden hatun menetelmässä osallistujille annetaan erilaisia näkökulmia, joihin keskitytään. Näkökulmia on kuusi ja niillä on kullakin oma värinsä: "ajatellaan tätä objektiivisesti (valkoinen)", "otetaan mukaan tunteet ja intuitio (punainen)", "pohditaan tämän asian riskejä ja heikkoja kohtia (musta)", "asian etuja (keltainen)", "uusia ideoita, hullutellaan (vihreä)" ja "miten olemme tässä asiassa edenneet ja miten pääsemme haluttuun lopputulokseen (sininen)".

Yksi tapa käyttää kuuden hatun ajattelua on katsoa ryhmänä kutakin näkökulmaa yksi kerrallaan.

THNK THNK THNK THNK THNK THNK THNK

Jos yhdistetään nyt aiemmin esitettyjä transistori-, kolmio-, kolikko- ja porrastajattelu malleja de Bonon kuuden hatun malliin, niin huomataan, että kyseessä on vastaava erilaisista näkökulmista asiaa tarkasteleva malli, jossa kuuden hatun sijaan näkökulmia onkin noin sata. Oheisessa kuvassa on näistä edellä esiteltyt neljä näkökulmaa.

Ideana on siis yksilön näkökulmasta toimintatapa, jossa käytössä olisi riittävän suuri määrä yksinkertaisia ajattelun malleja, joiden läpi katsoa erilaisia pohdittavia kohteita, kuten tässä julkaisussa on tarkasteltu arkea ja erilaisia tilanteita.

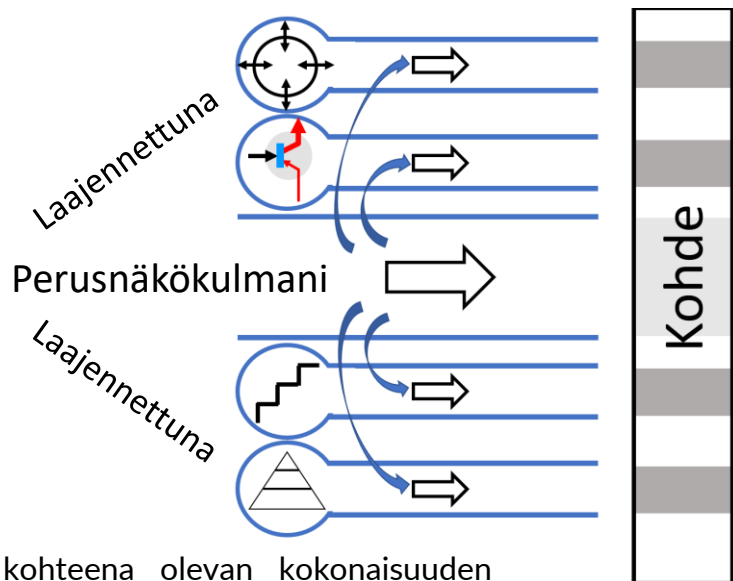

Kuvitellaan taiteilija – vaikkapa taidemaalari tai kirjailija – hän näkee maailman omalla tavallaan. Ehkä merkittävästi erilaisella tavalla kuin useimmat meistä. Taiteensa kautta hän voi viedä meidät katsomaan maailmaa jossain määrin hänen silmiensä kautta nähtynä ja voimme nähdä laajemman kuvan kuin muutoin näkisimme. Meillä on näin siis käytössä oma ”perusnäkökulmamme” ja sitä täydentämään taiteilijan silmin katsottu näkökulma. Edellä esiteltyjen yksinkertaisten ajatusmallien tehtävä on tehdä sama ajattelumme laajentamiseksi. Ajattelun kohde näyttäytyy meille tietynlaisena, sellaisena kuin ”perusajattelumme” kautta sen näemme. Seuraava kuva kuvaa tätä tilannetta, ajattelun kohde näyttää tietyn kokoiselta ja hahmotamme ymmärtävämme siitä jonkin

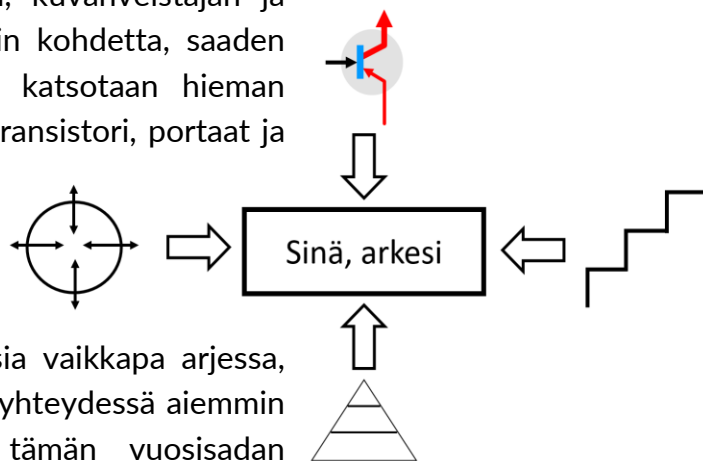
osan (kuvassa merkitty harmaalla). Voidaan helposti päätellä, että kohde saattaa olla huomattavasti suurempi kuin miten sen hahmotamme ja siitä hahmottamamme osa voi olla hyvinkin vaihteleva.

Jos nyt tuomme kuvaan jälleen aiemmin esiteltyt esimerkit ajattelun välineistä, niin kuva voisikin näyttää seuraavanlaiselta.

Nyt saatamme hahmottaa kohteena olevan kokonaisuuden paremmin, minkä lisäksi eri näkökulmien kautta ajattelumme "kattavuus" kohteesta voi olla merkittävästi suurempi. Siinä, missä voimme katsoa kirjailijan, muusikon, kuvanveistäjän ja runoilijan taiteellisen esityksen kautta jotain kohdetta, saaden näin laajemman kuvan, tässä vastaavasti katsotaan hieman toisenlaisten "taiteilijoiden" (tässä: kolikko, transistori, portaat ja kolmio) näkökulmasta jotain kohdetta.

Ajattelun kohde voisi olla mikä tahansa asia vaikkapa arjessa, työelämässä tai vapaa-ajalla. Palataan tässä yhteydessä aiemmin esitettyyn Peter Druckerin ajatukseen tämän vuosisadan haasteen olevan saada aikaan merkittävä tuottavuuden kasvu tietotyölle. Tietotyön ytimessä puolestaan on kyseistä työtä tekevä ihminen, joka tulee jatkossa yhä useammin vertautumaan tietoteknisiin laitteisiin – tässä vertailussa korostuu ihminen ja hänen ajattelukykynsä. Satakunnan ammattikorkeakoulussa on käynnistynyt uusi opintojakso "Ajattelu ja itsetuntemus", jolla opiskelijoille esitellään nämä noin sata erilaista ajattelun mallia ja sovelletaan niitä arkemme ja elämämme tarkasteluun.

Pedagogisessa mielessä tavoittelen ajattelun liikkeelle saamista jo näitä ajattelun malleja esiteltäessä. Tästä syystä näiden mallien esittäminen kokemukseni mukaan toimiikin huomattavasti paremmin elävänä esityksenä kuin kirjoitettuna tekstinä. Olen lainannut ajattelun liikettä valtakunnan kovimmalta ajattelun liikuttajalta. Arvostan erityisen suuresti Esa Saarisen tekemää työtä ja hänen uskomatonta taitoaan löytää hienoina esimerkkeinä toimivia ajattelua herättäviä videoklippejä YouTubesta. Käytän lukuisia samoja videoita, rakentaen niiden päälle näkökulmia ajattelun malleista ja arkemme tarkastelusta. Saarinen toteaa ”et pysty tehtävääorientoituneeseen ajatteluun ja vapaaseen reflektioon samaan aikaan”. Pysin vastaavaan toteutukseen, eli sellaiseen esitykseen, missä kuulijan ajatteluun saadaan liikettä elämyksellisyyden avulla. Toinen pedagoginen lähestymistapani asiaan on *kertaus*. Olen kollegoiden kanssa luonut työkirjan, jonka tarkoitus on 1) toimia osallistujan muistiinpanoina esitysten sisällöistä ja 2) synnyttää luennolla käynnistetty ajattelun liike uudelleen.

THINK

Opintojakson tavoitteet ovat tässä järjestyksessä:

1. Herättää motivaatio ja kiinnostus käsiteltyihin asioihin
2. Fasilitoida ja tarjota tilaa ajattelulle ja sen harjoittelulle
3. Sisällölliset asiat: käsitteiden ja ajattelumallien oppiminen

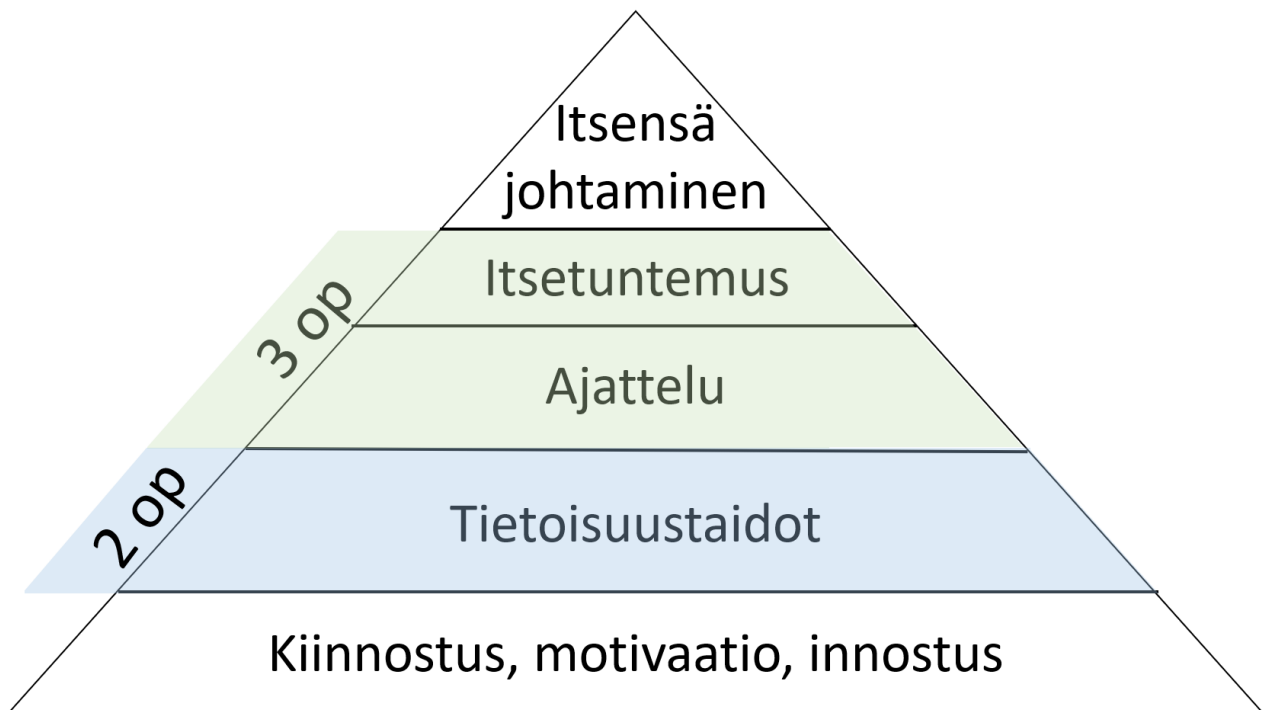
Työkirja on opiskelijalle apuväline opintojaksolla tehtävien esseiden tuottamiseen. Työkirjan kysymykset herättelevät ajattelua luennolla käytyjen näkökulmien kautta.

Eräs lääkäri sanoi mielestäni hienosti elämän onnellisuudesta suunnilleen tähän tapaan: ”onnellisuus koostuu erityisesti kahdesta tekijästä: 1. hahmotat elämäsi 'isoon kuvaan' eli erilaisten asioiden, ihmisten ja tapahtumien merkityksellisyyden ja 2. pystyt tiedostamaan eläväsi hetkellisiä onnellisuuden tunteita”. Keväällä 2018 käynnistin kaksi uutta opintojaksoa: edellä mainitun *Ajattelu ja itsetuntemus*, 3 op sekä *Mindfulness työelämässä*, 2 op. Huomasin jällenpäin, että nämähän osuvat hyvin tuohon sitaattiin. Ajattelu ja itsetuntemus -opintojaksolla tarkastellaan elämän isoa kuvaa monesta kuvakulmasta ja käytetään erilaisia uusia ajattelun työkaluja tähän tarkasteluun. Mindfulness työelämässä -opintojaksolla harjoitellaan meditointia, tietoisuustaitoja ja tässä hetkessä elämistä, mikä vastaavasti osuu hyvin yksiin tuon sitaatin jälkimmäisen osion kanssa.

ISO KUVA
+
**HETKELLISET
ONNEN TUNTEET**

Nyt kun palataan takaisin aiempaan kolmioesimerkkiin, jossa pohdittiin, mitä ajatuksia itsensä johtaminen herättää, nämä opintojaksot istuvat tähän kolmiokuvaan omina kerroksinaan.

Tämän vuosisadan haaste on saada aikaan merkittävä tuottavuuden kasvu tietotyölle, jonka keskiössä on kyseistä työtä tekevä ihminen.

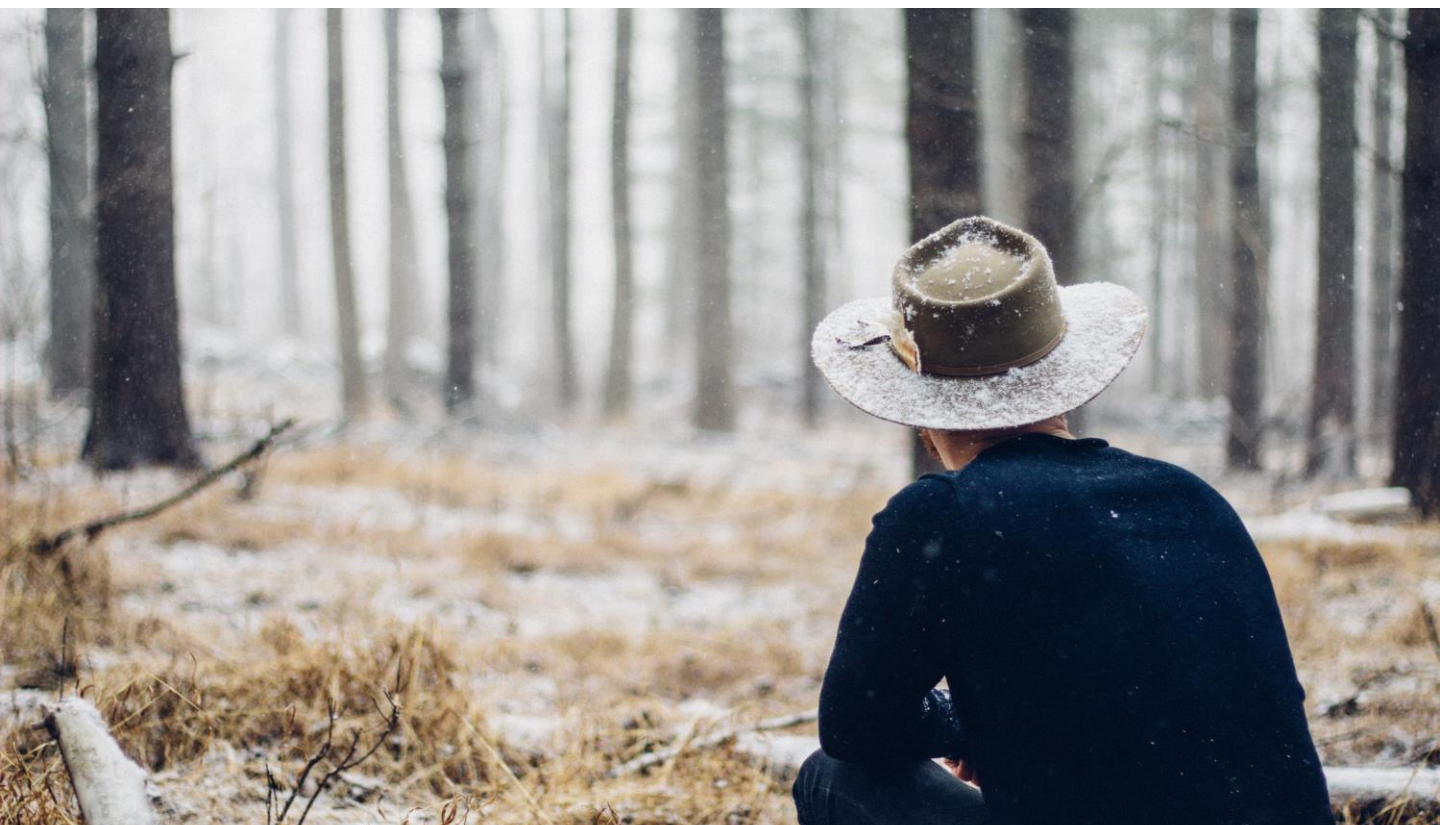

Lopuksi

Kiitokseni molemmille lukijoille, jotka jaksoitte tänne asti. Lopuksi on luvassa hieman itsetutkiskelua. Alkupuheessa mainitsin, että olisin mielelläni löytänyt kirjan, josta olisin voinut poimia tällaisen kokonaisuuden valmiina. Kun olen pohtinut tätä tarkemmin, niin toisaalta on hyvä, että tällaista en ole löytänyt. Tämän kokonaisuuden kokoaminen on ollut erityisen innostavaa, aktivoiden oman ajatteluni liikkeelle ja ehkäpä tuottaen myös jotain uutta. Tämän työn myötä on saattanut syntyä jotain, mitä ei olisi muuten syntynyt. Aiheesta muiden kanssa keskustellessani olen muutaman kerran saanut vastauksen ”kirjoita sinä se kirja”. Tämä voi olla ihan hyvä vaihtoehto siinä vaiheessa, kun olen ensin itse saanut tämän kokonaisuuden ”otettua haltuun”. Tämä voi viedä aikaa usean vuoden verran. Toki, on myönnettävä myös, että minua pohdituttaa yleensäkin näiden asioiden esittäminen kirjallisessa muodossa. Ehkä päällimmäinen huoleni on, että ne jollain tavalla ”vesittyvät”. Peilaan tätä lähinnä näiden asioiden nykyiseen toimivaan esitysmuotoon ihmiseltä ihmiselle, kuulijaa silmiin katsoen. Olen työelämässä oman kokemuksen kautta havainnut, että innostus tarttuu. Ehkäpä koen tärkeämpänä ajattelun teemassa innostuksen tartuttamisen kuin asiasisältöjen jakamisen. Edellä olleeseen kolmiokuvaan viitaten – jos innostus, kiinnostus ja motivaatio ovat kunnossa, niin kaikki on mahdollista.

Kuten alkupuheessa mainitsin, tämän julkaisun on tarkoitus olla alustuksenomainen kirjallinen kurkistus siihen kokonaisuuteen, joka varsinaisesti tapahtuu luennoilla esitysten muodossa. Toivottavasti olen onnistunut aktivoimaan lukijan kiinnostumaan ja etenemään ajattelun teemassa syvemmälle – joko aihealuetta itse tutkien tai ottaen yhteyttä kirjoittajaan.

”Toivottavasti olen
onnistunut aktivoimaan
lukijan kiinnostumaan ja
etenemään ajattelun
teemassa syvemmälle”

AJA TTE LU

Näkökulmia
- Vol I -

ISSN 2323-8372
ISBN 978-951-633-260-7

Tämä julkaisu on alustuksenomainen kirjallinen kurkistus siihen kokonaisuuteen, joka varsinaisesti tapahtuu luennoilla esitysten muodossa. Tavoite on aktivoida lukija kiinnostumaan ja etenemään ajattelun teemassa syvemmälle - joko aihealuetta itse tutkien tai ottaen yhteyttä kirjoittajaan.